

Rüyalar, Evliyalar, Kehanetler: Hoca Sadeddîn Efendi'nin Selîmnâme'si

H. Erdem Çıpa, Çev. Zeynep Rona

İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2024, 151 sayfa, ISBN: 978-975-08-6414-8.

Esmâ BİÇER^{1*}

H. Erdem Çıpa'nın *Rüyalar; Evliyalar; Kehanetler: Hoca Sadeddîn Efendi'nin Selîmnâme'si* kitabı başta İngilizce² basılmış olup, yazarımızın da teşekkür kısmında belirttiği gibi kendi yazdıklarına yabancılaşmadan, Zeynep Rona tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Esere tıpkıbasım, transkripsiyon, yazım ve seslendirme bölümlerinin eklenmesiyle geniş kitlelere ulaşılacak istenmiştir. Tıpkıbasım ve transkripsiyonun aynı eserde bulunması, erişilebilirliğini sağladığı gibi eserin akademik ve popüler düzeyde incelenmesini kolaylaştırmıştır. Metin bütünlüğünü bozmadan verilen dipnotlar konunun daha anlaşılır olmasını ve güvenilirliğini arttırmıştır.

Tarihçi, genel olarak akıcı ve kolay anlaşılır bir dil kullanmıştır. Eserin kısa olması, tarihî dönemi tam olarak yansıtamayacağı düşüncesini uyandırır da vurucu ve öz bir anlatımla okuyucu üzerinde istenilen etki sağlanmıştır.

Yazarımız, Hoca Sadeddîn Efendi'nin Yavuz Sultan Selim'in şehzadelik ve padişahlık dönemindeki olayları konu alan ve on iki hikâyeden oluşan *Selîmnâme* eserini farklı açılardan değerlendirerek, eleştirel bir bakış açısıyla okurlara sunmuştur.

H. Erdem Çıpa, Osmanlıca ile tanışmasını sağlayan ve bu vesileyle tarihî gerçekleri anlamasına destek olan hocalarına, her aşamada ona yardımcı olan arkadaşlarına, meslektaşlarına, çalıştığı yerli ve

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, esma.bicer@stu.fsm.edu.tr

² Prognostic Dreams, Otherworldly Saints, and Caliphal Ghosts: A Critical Edition of Sa'deddin Efendi's (d. 1599) *Selimname*.

yabancı kütüphanelerin tüm çalışanlarına teşekkür ederek başladığı kitabına, etkili bir giriş dörtlüğüyle devam etmiştir.

“Kalem olsun eli ol kâtib-i bed-tahrîrîn,
Ki fesâd-ı rakamı sûrumuzı şûr eyler
Gâh bir harf sükûtyla kılar nâdiri nâr
Gâh bir nokta kusûryla gözi kûr eyler”³

Yazar, divan şairi Fuzûlî'nin sözleriyle, Osmanlı Türkçesinin inceliklerini ve zengin dil yapısını vurgulayarak, tarihî eserleri ve yazılı kaynakları doğru bir şekilde yorumlamanın önemini okura anlatmak istemiştir. Hoca Sadeddîn Efendi'nin *Selîmnâme*'si, tarihte yaşanan olayların neden ve sonuçlarını incelerken tarih yazımının sadece geçmişin anlatısı olmadığını, doğru ve derinlemesine incelenmesi gerektiğini okura sunmuştur.

Giriş bölümünde, Osmanlı Devleti'nde şeyhülislâm, devlet adamı, âlim, tarihçi, sayısız bilim insanı ve bürokratın hamiliğini yapan, çok yönlü bir kariyere sahip olan Sadeddîn Efendi'nin hayatı anlatılmış; Sadeddîn Efendi'nin edebî yönü üzerinde de durularak, eserlerinin Osmanlı yazarları için kaynak eser olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Selîmnâme, Yavuz Sultan Selim'in hayatından kesitler sunan ve hikâyelerden oluşan tematik bir biyografik eserdir. Bu anekdotlar, Selim'in sadece askerî başarılarını değil; aynı zamanda azizlik, uhrevilik ve hatta kâhinlik vasıflarını da ön plana çıkarmıştır. Buna bağlı olarak I. Selim, doğaüstü yeteneklere sahip, ilahî takdirle tahta çıkmış bir padişah olarak resmedilmiştir. Hoca Sadeddîn *Selîmnâme*'yi kaleme alırken, altı yıl boyunca Sultan Selim'in yakın arkadaşı ve nedimi olarak hizmet eden ve bu süre zarfında birçok olaya bizzat şahit olan babası Hasan Cân Çelebi'nin anlattıklarını temel kaynak olarak almış, ayrıca bazı anekdotlarda Kemalpaşazâde ve Bâlî Paşa gibi başka tarihî şahsiyetlerin anlatımlarına da yer vermiştir.

İlk hikâye, Sultan Selim'in henüz şehzadelik yıllarında babası II. Bayezid ile karşılaştığı Çorlu Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Bâlî Paşa'nın anlattıklarına dayanan hikâyede, I. Selim'in babasıyla savaşmak niyetinde olmadığı, çatışmanın vezirlerin kışkırtması sonucu çıktığı anlatılmış, şehzadenin derin düşüncelere dalarak saltanat süresini açıklaması ilahî bir kaynakla ilişkilendirilmiştir.

Yavuz Selim'in Kırım Hanı Mengli Giray ile olan ilişkisini anlatan ikinci hikâye, şehzadenin daha önceki imajıyla çelişen bazı noktaları ortaya koyması bakımından önemlidir. Yavuz Selim'in Kırım Hanı Mengli Girây'ın kendisine sunduğu askerî yardımı reddederek, babasına karşı bir isyan planlamadığı; sadece daha fazla asker talebinde bulunmak amacıyla olduğu, sert ve acımasız hükümdar profili yerine adil ve dindar bir karaktere sahip olduğu okuyucuya verilmek istenmiştir.

Üçüncü hikâye, Sadeddîn Efendi'nin dedesi Hâfız İsfahânî'nin İran hükümdarlarının hizmetinde geçirdiği kariyerini anlatmasıyla başlamış, daha sonra Hâfız'ın, Erdebili Şeyhi Kemâleddîn ile arasında geçen ve babası Hasan Cân'ın da şahit olduğu bir sohbetle devam etmiştir. I. Selim'in Safevî

³ “Kötü yazı yazan kâtibin eli kalem gibi kurusun // Yazımındaki yanlışlar sebebiyle düğünümüzü (sûr) kavgaya (şûr) çevirir // Bazen bir harf eksikliğiyle nâdir kelimesini nâr yapar // Bazen de bir harfin noktasını yazmayarak gözü kör eder.”

topraklarına doğru yürüyüşü hakkındaki sorusuna karşılık, Şeyh'in Osmanlı hükümdarının eylemlerinin kendi iradesinin ürünü olmadığı, Şah İsmail'i cezalandırmanın da ilahî bir karar sonucu olduğu cevabı aktarılmıştır. İkinci bölümde ise, I. Selim ile Hasan Cân arasında geçen sohbetin sonucunda padişahın ilahî irade tarafından yönlendirildiği ve onun sadece fatih değil, aynı zamanda Allah'ın iradesini yerine getiren bir hükümdar olduğu nakledilmiştir.

Dördüncü kıssada, Sultan Selim'in saray görevlilerinden birinin gördüğü rüyayı bilmesi ile altıncı hissinin ne kadar güçlü olduğu ve rüyada Peygamber Efendimiz'in sözlerinin Hz. Ali tarafından aktarılması ile Memlûklerle mücadelenin ilahî amaca yönelik bir savaş olduğu meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Birden fazla önemli şahsiyetin yer aldığı, dindarlık ve kutsallık kavramlarının vurgulandığı, iç içe geçmiş birkaç anekdotan oluşan beşinci bölümde; Yavuz Selim'in kutsal ve mucizelere sahip imajı güçlendirilirken, müteviziliğine de vurgu yapılmıştır.

Altıncı hikâyeye, Sultan Selim'in fethettiği topraklarda şeyhlerden ve evliyalardan aldığı desteği gösterirken; bu büyük Allah dostlarının onun hayatındaki derin etkisini anlamamızı sağlar. Hikâyede, Şeyh Muhammed Bedahşî'nin I. Selim'e manevi destek verdiği ve Yavuz Selim'in gerçek rüyalar görebilme yeteneğiyle ermiş bir kişi olduğu yansıtılmıştır.

Sultan Selim'in zekâsını ve bilge kişilerin görüşlerine verdiği önemi açıklayan, aynı zamanda dönemin siyasi atmosferini ve savaşın Osmanlı askerleri üzerindeki etkilerini derinlemesine ele alan yedinci bölüm, dikkat çekici bir özelliğe sahiptir.

Sekizinci ve dokuzuncu hikâyeler, I. Selim'in âlimlere olan saygısını ve aynı zamanda onlardan beklediği görgü kurallarına riayeti öne çıkarması açısından önemlidir. Her iki hikâyede de, saray hekimi ve Sultan Selim'in yakın arkadaşı olan Ahî Çelebi'nin hem padişahın huzurunda hem de ilim meclislerinde uygunsuz davranışlarda bulunduğu anlatılmıştır. Ayrıca padişahın bu davranışları eleştirerek, kendi entelektüel üstünlüğünü ilim ve irfan sahibi kişilerden de aynı şekilde beklediği ifade edilmiş; bu kişilerin yalnızca bilgilerini değil, ahlâkî ve manevî değerlerini de kendi yönetiminde bir rehber olarak görme arzusu ortaya konulmuştur.

Sultan Selim'in öfkesinin ve geleceği görme yeteneğinin ele alındığı onuncu kısımda, Osmanlı tarih yazımına göre aşırı biçimde şiddete başvuran ve adaletsiz bir vezir olan Ferhad Paşa ile olağanüstü zengin, yoz bir devlet adamı olan İskender Çelebi'nin dostluklarının sultan tarafından nasıl tehlikeli görüldüğü ve bu iki devlet adamının gelecekteki akıbetleri anlatılmıştır.

Sultan Selim'in sinirli mizacını ve ihtiyatlı kişiliğini yansıtan on birinci hikâyeye, aynı zamanda onun geleceği görme yeteneğine de işaret eder. Rodos'un fethi hakkındaki kehaneti, onun sadece askerî strateji konusunda değil, aynı zamanda gelecekteki olayları öngörme konusunda da olağanüstü bir yeteneğe sahip olduğunu okuyucuya göstermiştir.

On ikinci ve son hikâyede Hoca Sadeddîn, Kemalpaşazâde'nin aktardığı, padişahın doğumu sırasında gerçekleşen bir mucizeye yer vererek, Yavuz Selim'in yenilmezliğinin ve zaferlerinin ilahî bir planın parçası olduğunu vurgulamış; onun kaderinin önceden belirlendiği düşüncesini güçlü bir şekilde ortaya koymuştur.

Erdem Çıpa'ya göre *Selîmnâme* hem biçim hem de içerik açısından özgün bir metindir. Bürokrat, âlim, tarihçi ve çevirmen olarak Osmanlı Devleti'nde önemli roller üstlenmiş Hoca Sadeddîn Efendi, on iki hikâyeden oluşan eserinde, I. Selim'i halkın gözünde yüceltmeyi, tartışmalı eylemlerini meşrulaştırmayı ve saltanatını ilahî takdirle ilişkilendirmeyi amaçlamıştır. Olağanüstü yeteneklere sahip, evliya olarak nitelendirilebilecek kutsal bir sultan olan Selim'in gerçek rüyalar görebildiği, diğer dünya azizleriyle iletişim kurabildiği ve eylemlerini Allah'ın izniyle yaptığı vurgulanmıştır.

I. Selim'in hayatından kesitler sunan, kısa ve öz anekdotlardan oluşan eser, okuyucunun ilgisini sürekli canlı tutmayı hedeflerken; mistik unsurlar, rüyalar, kehanetler ve azizler merakı derinleştirmiştir.

H. Erdem Çıpa'nın *Rüyalar, Evliyalar, Kehanetler: Hoca Sadeddîn Efendi'nin Selîmnâme'si* kitabı, I. Selim'in kişiliği ve dönemi hakkında bilgi edinmek, Osmanlı tarih yazımını anlamak, gizemli hikâyeler okumak, Osmanlı kültür ve toplumuna dair kapsamlı bir anlayış geliştirmek isteyen herkes için önemli ve değerli bir eser olarak öne çıkmaktadır.